

ALKOHOLIZMUS: SLOVENSKU CHÝBA TVRDÁ REFLEXIA – TU JE!

MUDr. L. Okruhlica, CSc.

Fakty na Slovensku sú ohľadne alkoholizmu horšie ako sa verejne prezentujú. V prvom rade by som to chcel potvrdiť tzv. tvrdými dátami, ktoré boli publikované. Najnovšie NCZI zverejnil údaje o príčinách úmrtí na Slovensku na základe analýz revízie vykazovania úmrtí v roku 2011 a pre porovnanie údaje už revidovaného spôsobu evidencie zo Slovenska z roku 2018 (Baráková a Závodská, 2020). Tieto boli v tomto roku schválené EUROSTAT-om. K číslam. Alkoholová cirhóza (K70) bola po úmrtiach na chronickú ischemickú chorobu srdca, karcinóm pľúc, infarkt myokardu a ischemickú cievnu mozgovú príhodu na 5. mieste medzi príčinami smrti, a to ako v roku 2011, tak aj v roku 2018. Častejšie na K70 zomierali podľa očakávania muži ako ženy. Čo mňa však prekvapilo je fakt, že som očakával väčší rozdiel. V roku 2018 zomrelo na alkoholovú cirhózu 1 076 mužov a 893 žien. Alarmujúci je tiež nárast o 32 %, čo je prakticky o jednu tretinu. Kým v roku 2011 bola príčinou smrti alkoholická cirhóza u 1 350 osôb, v roku 2018 ich zomrelo až 1 782. Ešte hrozivejšie je zistenie z revízie diagnóz NCZI príčin úmrtí v dôsledku pitia, keď analýza odhalila o takmer 60 % viac úmrtí spôsobených pitím alkoholu po započítaní ďalších diagnóz ako intoxikácie alkoholom, alkoholová encefalopatia, kardiomyopatia a iné.

Po našom prepočítaní sa potom úmrtia spôsobené pitím alkoholu na Slovensku radia na 2. miesto najčastejšej príčiny smrti hneď za chronickú ischemickú chorobu srdca. A to sme ešte nezohľadnili úmrtia, kde je hlavnou príčinou onkologické ochorenie. Slovensko podľa WHO patrí v rámci EÚ dlhodobo ku krajinám s najvyšším podielom rakoviny zapríčinennej chronickým pitím alkoholu (WHO, 2020). Navyše, aj na časti úmrtí, kde sú ako hlavná príčina kódované kardiovaskulárne ochorenia, je základným ochorením chronický alkoholizmus. Jednoznačne z dát vyplýva, že konzumácia

alkoholu na Slovensku je hlavnou príčinou nízkeho veku dožitia slovenských občanov v porovnaní s prevažnou väčšinou obyvateľov v Európskej únii (OECD, 2020). Jedná sa podľa definície o preventibilné úmrtia, ktoré je možné predísť efektívnymi opatreniami na celoštátnej úrovni. Efektívna liečba môže potom už len v oveľa menšej miere prispieť k zlepšeniu dĺžky života takto chorých. Otázkou je, či je takáto úloha v prioritách zdravotnej politiky. Nakoľko u nás prevažujú záujmy iných zainteresovaných stakeholderov.

Tak sa dostávame k otázkam politiky a kultúry. V tom istom čase, kedy som sa dostal k údajom z NCZI od pani doktorky Barákovvej, som si prečítal životopis ThDr. Ján Lajčiaka (1875-1918), evanjelického kňaza, slovenského národovca, ktorému až po jeho smrti vyšlo dielo „Slovensko a kultúra“ (SME, 2020). Okrem iného je vraj považovaný za zakladateľa slovenskej sociológie a politológie.

Na premostenie s predošlou časťou stojí za to odcitovať Lajčiakov výrok starý viac ako storočie: *„Keby bola vykázaná presná štatistika, koľko ľudí na Slovensku padá za obeť alkoholu, tá štatistika by hovorila strašné veci“*.

O tom, že aj viac ako pred sto rokmi na prelome 19. a 20. storočia bol alkoholizmus na Slovensku veľkým a v podstate rovnako zhubne pôsobiacim problémom ako je tomu i dnes, svedčia ďalšie Lajčiakove kultúrno-antropologické postrehy: *„Konečne ako hrozny faktor na ohlupovanie ľudu vplýva už spomínaný alkohol, a to pôsobiaci práve tak na intelekt, ako i na jeho morálnu kvalitu. Alkohol holdujúci človek môže akokoľvek intelektuálne a morálne vynikať, časom sa jeho intelekt zatemní a morálnosť otupie. A to sa vzťahuje i na väčšie-menšie masy ľudu oddané alkoholu. V takýchto masách o charakternosti a bystrosti úsudku, o energii vôle či o národnej cnosti reči byť nemôže. Faloš, zapredanosť, úlisnosť sú prirodzené dôsledky“*.

Kritický bol aj k literatúre politikov, ktorí vytvárali často nekritický, idealisticky prifarbený obraz slovenského ľudu a tu za najnegatívnejšiu črtu považoval práve opilstvo: *„O slovenskom lude sa hovorí ako o holubičom národe. I keď nechceme popierať, že v tom väzí kus pravdy, nesmieme zabudnúť ani na diabolskú povahu toho istého ľudu. Kto s ľudom žije a vidí i všetky jeho zlé stránky, ten určite tak ideálne o ňom zmýšľať nemôže“*.

Dotkol sa aj alkoholizmu vo vzťahu k mortalite: *„Diabolská povaha ľudu vybuší s elementárnou silou menovite vtedy, keď je ľud náš ochmelený pálenkou. Alkohol koná hrozne veci. Aby o tom mal človek náležitý pochop, nech si sprítomní tie katastrofálne prípady, ktoré medzi ľudom alkohol zapríčiňuje. Tu sa stretáme po krčmách s bitkami, na konci ktorých neraz býva vražda.“*

Nielen v krčme, ale i mimo krčmy zapríčiňuje alkohol mnoho hriechu, ktorého koncom býva často smrť. Nie malý počet je tých, ktorí sa v ochmelenom stave potknú a zabijú alebo v zime zaspia a zamrznú“.

A okrem mortality si všimol aj morbiditu: „*Dalej nesmieme zabúdať ani na nemoce zapríčinené alkoholom. Pripomenúť treba, že alkohol kosí nielen pospolitý ľud, ale i našu inteligenciu. Aké zlé následky má alkohol okrem už tu uvedených faktov uvidíme, keď si všimneme i potomstvo alkoholikov. Telesných aj duševných nedochôdčat jesto na Slovensku značný počet“.*

Fascinujúce je i dodnes udržiavanie tejto stáročnej tradície v mnohých rodinách na Slovensku, ktorá sa nachádza v texte: „*Medzi ľuďom je alkohol skutočnou materiálnou záhubou. Nieto príležitosti, čo by sa mohla zaobísť bez páleného. Keď sa Slováčik narodí, hneď je na stole fľaša. Keď je sobáš, bez fľaše to ísť nemôže, pred pohrebom a po pohrebe už fľaša svieta na stole. Slováčik nekúpi a nepredá ani prasa bez toho, že by sa to nepolialo páleným. Do roboty bez páleného nejde, robotu svoju bez páleného nedokončí. Slovom: pálenka a len pálenka. Či na to potrebné peniaze má alebo nemá, to na veci nemení, ale pálenka byť musí“.*

Všimol si už vtedy, že alkoholizmus nebol len problémom nevzdelanosti a chudoby nižších sociálnych vrstiev spoločnosti, spôsobený vykorisťovaním, ako sa tvrdilo za éry komunizmu: „*Na hospodársku otázku má u nás hrozný vplyv alkohol, a to tak medzi inteligenciou ako medzi ľuďom. Nejedna inteligentná rodina bojuje s materiálnymi ťažkosťami práve preto, že domáci pán holduje pohárik“.*

Ján Lajčiak dal spoločenskú výzvu, ktorá je aktuálna dodnes a mala by sa premietnuť aj do slovenského Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom (Ochaba a Kadličiková, 2014) a z neho do reality: „*Alebo či máme opis tej duševnej spustnutosti, ktorú zapríčiňuje alkohol, najväčšia skaza nášho ľudu? U nás sa otázka alkoholizmu musí stať sociálnou otázkou. Mala by byť vážnym predmetom pozornosti beletristov, advokátov, lekárov, kňazov, učiteľov“.*

A terajšie údaje zdravotníckej štatistiky, ktoré pred viac ako 100 rokmi neboli k dispozícii, sú silnými argumentmi pre túto celospoločenskú výzvu. Realita sa za 100 rokov na Slovensku v mnohom nezmenila.

L i t e r a t ú r a

Baráková, A. – Závodská, N.: Na čo zomierajú Slováci. Medikom, 10, 2020, 7, s. 6 –

- OECD*: Health at a Glance: Europe 2020 [online]. [cit. 2020-11-19]. Dostupné na internete: www.oecd.org/health/health-at-a-glance-europe
- Ochaba, R. – Kadličiková, P.*: Nový národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020. *Alkoholizmus a Drogové Závislosti*, 49, 2014, 1, s. 13 – 21
- SME (Zlatý fond SME)*: Ján Lajčiak: Slovensko a kultúra [online]. [cit. 2020-11-19]. Dostupné na internete: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/295/Lajciak_Slovensko-a-kultura/1
- WHO Regional Office for Europe*: Alcohol and cancer in the WHO European Region: An appeal for better prevention [online]. [cit. 2020-11-19]. Dostupné na internete: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/diseaseprevention/alcohol-use/publications/2020/alcohol-and-cancer-in-the-who-european-region-an-appeal-for-better-prevention-2020>